

KRETINGOS PRANCIŠKONAI

DIEVO ŽODIS

Kiekvienas, kuris save aukština, bus pažemintas, o kuris save žemina, bus išaukštintas (Lk18).

Tele Radio Padre Pio

Fotogalerija Broliai Biblioteka Kitos vienuolijos Projekto misija Vyskupo žodis

Pradžia Kur esam? Dažni klausimai Špitolė Parapijos tarnybos Rūpestėliai Dienos centras Choras

Kretingos istorija Bažnyčios istorija Vienuolyno istorija Žymios asmenybės Sakralinis paveldas Jurgis Pabrėža Nekrologas

Ambrozijus Jurgis Pabrėža

Autorius Julius Kanarskas

Žemaičių žemėje užaugo nemažai Lietuvos mokslo ir kultūros veikėjų. Greta tokių ryškių asmenybių, kaip vyskupas Motiejus Valančius, istorikas Simonas Daukantas, XIX amžiuje savo darbais ir nuopelnais garsėjo mokslininkas, gydytojas, kunigas, vienuolis pranciškonas Tėvas Ambrozijus Jurgis Pabrėža.

Jurgis Pabrėža gimė 1771 metų sausio 15 dieną Lenkimų parapijos Večių kaime (Skuodo r.). Mokėsi Kretingos vidurinėje mokykloje, o nuo 1792 metų studijavo Vilniaus universitete medicinoje.

Po 1794 metų sukilimo grįžo į Žemaitiją ir porą metų mokėsi Varnių kunigų seminarijoje. Ją baigęs 1796 metais buvo išventintas kunigu.

Kunigavo įvairiose Žemaitijos parapijose: buvo Šiluvos, Tverų ir Plungės vikaru, Raudėnų administratoriumi. 1807 metais paskirtas Kartenos altaria.

Gyvendamas Kartenoje, kunigas Jurgis Pabrėža 1816 metais apsisprendė tapti pranciškonu vienuoliu tretininku. 1817 metų gruodžio 9 dieną jis padarė įžadus, gavo pranciškono abitą bei vienuolišką Tėvo Ambrozijaus vardą ir apsigyveno Kretingos vienuolyne.

Vienuolyno vadovybė 1817 metais paskyrė jį pranciškonų išlaikomos mokyklos kapelionu ir mokytoju. Čia dėstė lotynų kalbą, gamtą, geografiją, tikyba. Manoma, kad darbas mokykloje paskatino vėliau Jurgį Pabrėžą parašyti pirmąjį lietuvišką geografijos vadovėlį, skirtą vidurinių mokyklų žemesnėms klasėms.

1821–1828 metais Tėvas Ambrozijus buvo vienuolyno pamokslininku misionieriumi. Jo sakomi pamokslai skambėjo daugelyje Žemaitijos bažnyčių. Ruošdamasis pamokslams, Jurgis Pabrėža stengėsi pažinti tos vietovės žmonių gyvenimo būdą, įpročius, ydas, elgesį. Todėl pamokslai besiklausantiems būdavo aktualūs ir lengvai suvokiami. O šiandien jie vertinami kaip svarbus XIX amžiaus pirmosios pusės žemaičių papročių ir kultūros pažinimo šaltinis.

Tėvas Ambrozijus garsėjo kaip sumanus nuodėmklausys, dvasios vadovas ir religinio turinio knygų autorius. Jo palikimą sudaro apie 4000 dvasinio turinio raštų. Iš jų paskelbtas buvo tik nuodugniai išpažinčiai pasiruošti skirtas veikalas "Parkratims sumenys", kurį redagavo ir jau po autoriaus mirties 1869 metais Tilžėje (Mažojoje Lietuvoje) išleido vyskupas Motiejus Valančius. Knygelė vadinosi "Parkratimai ant Saužinės" ir turėjo didelę paklausą: 1877 ir 1893 metais buvo pakartotinai spausdinama.

Kunigas Jurgis Pabrėža daug laiko skyrė savo asmenybės ir dvasios tobulinimui, apaštalavimo darbams. Taip pat jis rašė eilėraščius žemaičių tarme ir lenkų kalba, užrašinėjo žemaičių ir latvių liaudies dainas, kurias siuntė Simonui Daukantiui.

Didžiausią savo gyvenimo dalį Jurgis Pabrėža pašventė botanikos ir medicinos mokslams. Viename laiške jis rašė: "Dar vaikas būdamas pamėgau augalus, juos sodinau, ravėjau ir su jais žaidžiau. Norėdamas pažinti jų savybes, darydavau tinkūras" (Jurgis Pabrėža 1771-1849. Vilnius 1972, p. 8-9). Pabrėža studijavo botanikos ir medicinos knygas, susirašinėjo su Vilniaus universiteto profesoriais J. Volfangu, S. Jundzilu, S. Gorskiu ir kt., rašė mokslinius darbus žemaičių tarme, lenkų ir lotynų kalbomis. Keliudamas po Žemaitiją, užrašinėjo žemaitiškus augalų vardus, rinko vaistažoles, sudarė apie 800 augalų herbarą.

Savo žinias kunigas J. Pabrėža stengėsi pritaikyti praktikoje. Jis gamino vaistus, mokė žmones pažinti vaistažoles ir naudoti jas gydymui, lankė ligonius, priiminėjo ir gydė juos vienuolyne.

Svarbiausi Jurgio Pabrėžos moksliniai darbai: 1834 metais sudarytas sisteminis augalų vardynas "Wardaa tayslyynee Augimiu, atsyrađantiu augmyniicziuo žemaytyyniee, užwerączio saawiejy augmes lig sziol aastrastas Žemaytyyniusy, Lyyituwoo, Wolyynujoo yr Podolyjoo", alfabetinis žemaitiškai lotyniškas morfologinių botanikos terminų žodynas "Sryje balsenyyni biiluu žemayt. łotinyyniu" ir 1843 metais baigtas rašyti bei jo mokslinę veiklą vainikavęs augalų sistematikos veikalas "Tayslius augumyynis, kuremy taalpynas augimys ligsziol raastosys teyp muososys kapp nekurios swetszaalys su prijungimu abladny prajoowa weykala yr suraaszima waarduu paprastuuju teyp žemaytyszku, kappo pruusyszku, laatywyszku yr waarduu tayslyyniu žemaytyszku su lotiinyyszkaus". Šiam darbiui parašyti Tėvas Ambrozijus paaukojo 8 metus. Būsimai knygai išspausdinti buvo surinktos lėšos, tačiau jai pasirodyti to meto Lietuvoje nebuvo lemta. Tik 1900 metais išėjimui lietuviškai paskelbė dalį šio veikalo, pavadintą "Botanika arba Taislius Augumivis".

Kunigo Jurgio Pabrėžos botanikos darbai turi didelę išliekamąją mokslinę ir kultūrinę vertę. Mokslui jie svarbūs kaip svarus indėlis Lietuvos florai pažinti ir kaip pirmasis bandymas sukurti botanikos terminiją ir nomenklatūrą lietuvių kalba. Dalis jo užrašytų ir sugalvotų terminų tebevertinama ir šiandien.

Tėvas Ambrozijus mirė 1849 metų spalio 30 dieną po ligonių priėmimo valandų. Vienuoliai rado jį savo celėje

KELYJE

parimusį ant klaupto prie kryžiaus. Jurgį Pabrėžą palaidojo garbingiausioje Kretingos parapijos kapinių vietoje – prie pagrindinio tako priešais Šv. Jurgio koplyčią.

Žemaičiai niekada neužmiršo savo dvasios ganytojo ir gydytojo. Jie laiko Tėvą Ambrozijų šventuoju, lanko jo kapą, čia meldžiasi ir prašo užtarimo nuo ligų ir negandų. Išreikšdamas žmonių pagarbą ir padėką, vienuolyno gvardijonas Tėvas Feliksas Rimkevičius prie kapo 1895 metais pastatė gražų akmeninį kryžių, kuriame iškalinėtas užrašas: "Praed. Pabrėža Ambrosius Vixit 79 an. 15 ian. 1771 Obiit 30 oct. 1849".

Jurgio Pabrėžos nuopelnai gimtajam kraštui jau XIX amžiuje susilaukė didelio įvertinimo. Greta kitų garsių žemaičių žemės vyrų kunigą Jurgį Pabrėžą savo raštuose minėjo vyskupas Motiejus Valančius, kultūros tyrinėtojas Liudvikas Jucevičius, vėliau – dr. Jonas Šliūpas, dr. Kazys Grinius, kun. Kazimieras Šaulys, o išėmimoje – M. Davainis-Silvestravičius.

Didelio mokslininkų ir praeities tyrinėtojų dėmesio Pabrėžos asmenybė susilaukė tarpukariu, ypač minint 150-ąsias gimimo metines. Jo gyvenimą ir kūrybinį palikimą minėjo vyskupas Motiejus Valančius, kultūros tyrinėtojas Liudvikas Jucevičius, vėliau – dr. Jonas Šliūpas, dr. Kazys Grinius, kun. Kazimieras Šaulys, o išėmimoje – M. Davainis-Silvestravičius.

Prie šio darbo prisidėjo kretingiški kunigas Petras Ruškys, pranciškonas Tėvas Jeronimas Pečkaitis, Pranciškonų ordino gimnazijos mokytojai J. Pavilionis ir J. Tarvydas. Kretingiškiei Jurgio Pabrėžos vardu pavadino vieną miesto gatvių.

Pranciškonai tarpukariu pradėjo rinkti medžiagą Tėvo Ambrozijaus beatifikacijos (paskelbimo palaimintuoju) bylai, o vienuolyno gvardijonas Tėvas Augustinas Dirvelė ant Jurgio Pabrėžos kapo 1933 metais pastatė koplytėlę su vienuolio ir angelų skulptūromis, kurias parvežė iš Vokietijos. Pranciškonai ruošėsi apie J. Pabrėžą išleisti knygą, kurią parašyti apsiėmė mokytojas J. Pavilionis.

Bolševikinė okupacija nutraukė pranciškonų sumanymus. J. Pavilionio parašytos monografijos rankraštį enkavedistai sunaikino. Jurgio Pabrėžos gatvė buvo pervadinta Juliaus Janonio (vėliau – S. Poležaikino) vardu. Tačiau komunistams nepavyko iš lietuvių atminties išbraukti Tėvo Ambrozijaus atminimo. Jurgio Pabrėžos darbai, ypač botanikos, medicinos, geografijos, kalbotyros mokslų sferoje, darė jį nemirtingu.

Artėjant 200-osioms Jurgio Pabrėžos gimimo metinėms, Lietuvos Mokslų Akademijos Botanikos institutas ir Lietuvos botanikų draugija paruošė mokslinių straipsnių rinkinį "Jurgis Pabrėža (1771-1849)", kuris išspausdintas Vilniuje 1972 metais. Jame aprašomas Jurgio Pabrėžos gyvenimas, analizuojami jo moksliniai darbai, pateikiama bibliografija.

Tuo pat metu Tėvo Ambrozijaus Pabrėžos kapas buvo paskelbtas respublikinės reikšmės istorijos paminklu. Kretingos kraštotyros muziejaus direktorius Juozapas Mickevičius įrengė muziejuje memorialinį Jurgio Pabrėžos kampelį, surinko autentiškų Tėvo Ambrozijaus naudotų daiktų. Daug jam padėjo kraštotyrininkas Ignas Jablonskis, rinkęs medžiagą Jurgio Pabrėžos biografijai. Salantuose gyvenęs liaudies meistras Petras Kalenda muziejaus memorialiniam kampeliui sukūrė Jurgio Pabrėžos portretinį biustą, kurį drožė remdamasis žmonių pasakojimais.

Kretingos kraštotyros muziejui persikėlus į restauruotus vienuolyno rūmus, dvejose celėse, kuriose 1817-1849 metais gyveno, dirbo ir ligonius priiminėjo Tėvas Ambrozijus, 1985-1991 metais veikė memorialinė ekspozicija, kurią sukūrė muziejininkas Donatas Butkus.

1971 metų sausio 15 dieną Kretingoje įvyko iškilmingas Jurgio Pabrėžos 200-ųjų gimimo metinių minėjimas, kurį surengė Kretingos rajono liaudies švietimo skyrius ir kraštotyros draugija. Jame pranešimus skaitė mokslininkai iš Vilniaus ir Kauno.

Po 20 metų kretingiškiei vėl rinkosi paminėti savo dvasios tėvo jubiliejinių metų. Į Kretingą sugrįžę vienuoliai pranciškonai 1991 metų sausio 12 dieną surengė konferenciją-minėjimą, skirtą Tėvo Ambrozijaus Pabrėžos beatifikacijos bylai atnaujinti.

1993 metais skverelyje priešais pranciškonų vienuolyną ir bažnyčią kretingiškiei pastatė kunigui Jurgiui Pabrėžai paminklą, kurį sukūrė skulptorius Algirdas Bosas iš Klaipėdos.

Tais pačiais metais Lietuvos katalikų mokslo akademija Romoje išleido Tėvo Viktoro Gidžiūno parašytą monografiją "Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771-1849)", išsamiai pasakojančią apie šio švento Žemaitijos sūnaus gyvenimą ir darbus. Joje Lietuvos pranciškonų provincijolas Tėvas Placidus Barius apibūdina Jurgį Pabrėžą kaip įžvalgų mokslininką, jautriąsielį gydytoją, aistringą savo krašto kalbos ir istorijos mylėtoją, minias uždegantį oratorių ir pamokslininką, pavyzdinę dvasininką, kurio svarbiausias gyvenimo tikslas – diegti Kristaus Evangeliją ir visomis galiomis bei talentais tarnauti žmonėms.

Tėvo Ambrozijaus Pabrėžos O. F. M. garbingas kapas Kretingoje.

Brolio skiltis Pranciškonai Mūsų parapija Vyskupų konferencija Aidai Vilties bėgimas Poezija Kiti straipsniai 800 m. Jubiliejus

MENAS - LEO RAY

EDŽIO FOTOMENAS

AUTORINĖS TEISĖS IR ATSAKOMYBĖ

kretingospranciskonai.lt yra Interneto portalo svetainė, priklausanti Kretingos pranciškonų vienuolynui (toliau -KRETINGOSPRANCISKONAI) .

kretingospranciskonai.lt stengiasi, kad pateikiama informacija būtų tiksli ir etiška, tačiau mes negalime garantuoti 100% tikslumo ir neatsakome už naudojimosi informacija, pateikta svetainėje, padarinius.

Griežtai draudžiama "KRETINGOSPRANCISKONAI.lt" paskelbtą informaciją panaudoti kitose svetainėse, tradicinėse žiniasklaidos priemonėse ar kitur arba platinti mūsų medžiagą kuriuo nors pavidalu be sutikimo, o jei sutikimas gautas, būtina nurodyti KRETINGOSPRANCISKONAI kaip šaltinį. Internetuose panaudota medžiaga privalo turėti HTML kodą: